

УДК: 338.48:504(477.74)

JEL: L83, Z32

МИХАЙЛЮК О.Л.

к.е.н., доцент

Одеський національний економічний університет

вулиця Преображенська, 8, Одеса, Одеська область, 65000

E-mail: elen.mih.555@gmail.com

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті висвітлюються питання перспектив розвитку екологічного туризму в Одеському регіоні. Наводяться визначення поняття «екологічний туризм», аналізується практика розвитку екологічного туризму у різних країнах світу і регіонах України. Обґрунтовуються цілі розвитку екологічного туризму.

Аналізується природний і природно-заповідний потенціал Одеської області, оцінюються потенційні екологічні ризики, пов'язані з розвитком екологічного туризму в регіоні. Проводиться аналіз напрямків розвитку екологічного туризму як окремого виду діяльності у різних регіонах України і як допоміжного при сільському (зеленому) туризмі. Стримуючими чинниками розвитку екологічного туризму в області виступають: відсутність належного правового забезпечення розвитку даного виду туризму; відсутність механізму раціонального і екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу області для потреб туризму; відсутність об'єктів природно-заповідного фонду вищої категорії заповідання, що мінімізує розвиток туризму; недостатня кількість розроблених екомаршрутів у межах області. Пропонуються нормативно-правові, управлінські і економічні заходи, спрямовані на подальший розвиток екологічного туризму в регіоні.

Ключові слова: екологічний туризм, сталий розвиток, сільський (зелений) туризм, навколишнє середовище, екологічне мислення.

MIHAILUK E.

candidate of economic sciences.,

an associate professor is the Odesa national economic university

street Preobrazhens'ka, 8, Odesa, Odesa area, 65000

E-mail : elen.mih.555@gmail.com

PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL TOURISM IN ODESA REGION

The article deals with the prospects of the development of ecological tourism in the Odessa region. The definition of "ecological tourism" is given, the practice of development of ecological tourism in different countries of the world and regions of Ukraine is analyzed. The purposes of development of ecological tourism are substantiated.

The natural and natural reserve potential of the Odessa region is analyzed, potential environmental risks associated with the development of ecological tourism in the region are estimated. An analysis of trends in the development of ecological tourism as a separate activity in different regions of Ukraine and as an auxiliary in rural (green) tourism is conducted. Obstacles to the development of environmental tourism in the region are: lack of proper legal support for the development of this type of tourism; lack of a mechanism for rational and ecologically balanced use of the natural, historical and cultural potential of the region for tourism needs; absence of objects of the nature reserve fund of the highest category of the heritage, which minimizes the development of tourism; insufficient number of developed eco-routes within the oblast. Necessary development of legislative and normative base in relation to the order of exposure, estimation, taking of inventory of resources suitable for to eco-tourism, their passport systems, registrations, determinations of the legal mode of tourist resources and marking of resources, their monitoring on conforming to the normative requirements. Needs the improvement of mechanisms of backuping of earth under a next testament through making alteration in Law of Ukraine "On the naturally-protected fund of Ukraine". In the legislative order it is necessary to fix a requirement in relation to the reflection of limits of the earth reserved under a next testament in plan-building and town-planning documentation that will need making alteration to Laws of Ukraine "On planning and building of territories", "About the General chart of planning of territory of Ukraine. Regulatory, managerial and economic measures aimed at further development of ecological tourism in the region are offered.

Key words: ecological tourism, sustainable development, rural (green) tourism, environment, ecological thinking.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Туристична діяльність стає все більш популярною у світі серед різних верств населення з різним рівнем достатку. Серед багатьох активних видів туризму екологічний є найбільш динамічно зростаючим, але досі ще чітко не визначено сфери його розвитку і види діяльності.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Проблемами розвитку туризму взагалі і окремих його видів зокрема, займаються Герасименко В.Г., Нездоймінов С.Г., Петриченко П.А [5]. Напрямки екологізації туристичної діяльності досліджує Кравченко Н.О. [4], питання міжнародного досвіду розвитку екотуризму порушують у своїх працях Бочкарьова Т.В. [1], Belisa Amaro [6] та інші. Не зважаючи на наявність багатьох публікацій з визначеної тематики, чіткої уяви про те, що таке «екологічний туризм» і яке в нього коло впливу – немає.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Туристична галузь в Україні активно розвивається в останні роки. В Одеській області, окрім традиційних видів туризму (рекреаційного, бальнеологічного, екскурсійного), розвиваються нові для регіону види туризму: подієвий, медичний, сільський (зелений). Екологічний туризм представлений у регіоні тільки кількома напрямками і розвивається, зазвичай, на базі сільського туризму, який в Україні часто називають «зеленим». Це поєднання назв помилково формує враження про отожднювання екологічного туризму з сільським, що не є вірним.

Формулювання цілей дослідження. Екологічний туризм в Одеській області тільки починає розвиватися і завдання означеного дослідження: визначити сфери його діяльності; дослідити можливі екологічні ризики, які можуть стримувати розвиток цього виду туристичної діяльності; запропонувати економічні, нормативно-правові і управлінські механізми, які будуть сприяти розвитку екотуризму в Одеській області.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Екологічні напрямки розвитку туризму в світі почали з'являтися з 70-х років XX ст. Згідно даних Світового Інституту Ресурсів, обсяги пропозицій екотурів зростають більш ніж на 10% щороку [5, с.17].

Від традиційного туризму екотуризм відрізняється такими ознаками:

- перевага об'єктів природничої інфраструктури над культурно-історичною;
- позиціонування екотуризму як основи стійкого природокористування;
- формування екологічного мислення у туристів;
- пізнавальна, а не природо– і ресурсоспоживча спрямованість туризму;
- екотуризм включає усі форми природного туризму, при яких основною мотивацією туристів є спостереження та прилучення до природи;
- сприяння охороні природи і місцевого соціокультурного середовища.

Види сталого екологічного туризму найбільш вдало відобразила Кравченко Н.О. (рис. 1) [4].

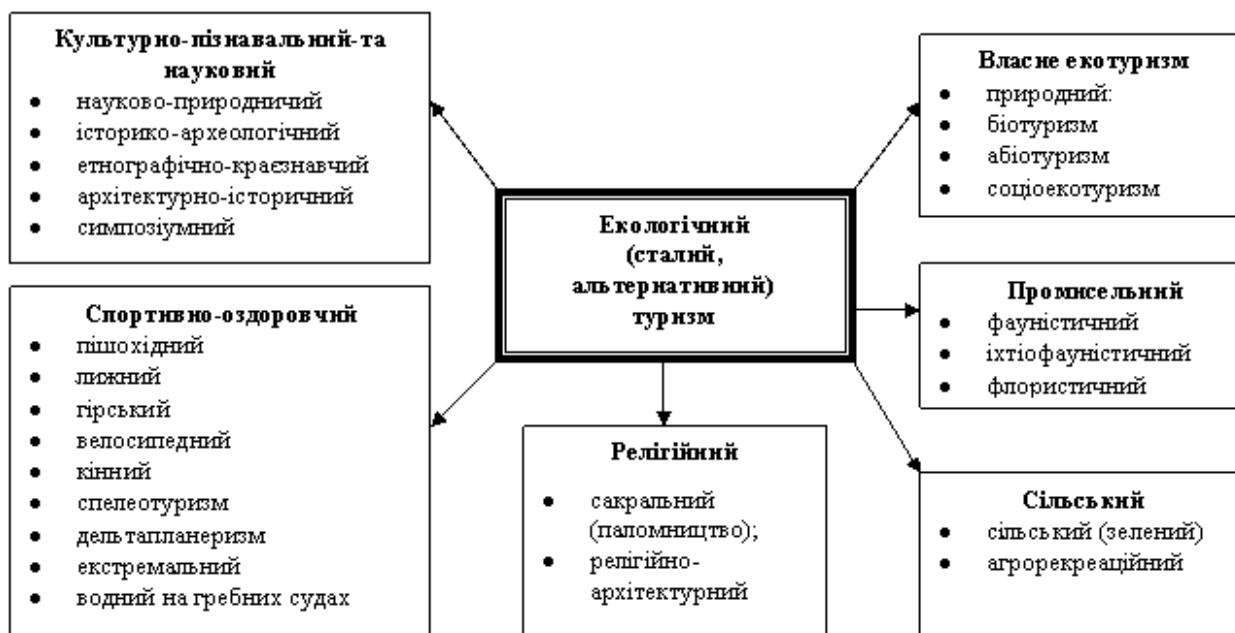

Рис. 1. Види сталого екологічного туризму

Зарубіжні та вітчизняні науковці виділяють два різновиди екотуризму: біотуризм (wildlife tourism) та природний (nature) туризм. Біотуризм – туризм, об'єктами якого є будь-які прояви живої природи, окремі види чи біоценози [4, с.16]. Об'єктом природного туризму є будь-яка природа, жива чи нежива. Таким чином, “природний туризм” ширший, ніж біотуризм і включає в себе останній.

Виділяють такі форми екотуризму: активний екотуризм (піший, велосипедний, водний, кінний, збиральництво, рибальство, мисливство), фауністичні та флористичні поїздки (орнітологічні поїздки, фотополювання, тематичні поїздки), культурологічні й етнографічні поїздки.

Екологічний туризм – це напрямок туристичної діяльності, який ґрунтується на принципах стійкого розвитку. Такий туризм задовольняє усі існуючі потреби екологоорієнтованого попиту, сьогодення і орієнтований на збереження довкілля прийдешнім поколінням.

Основними об'єктами і атракціями екотуризму є:

- заповідні території різних категорій, рівнів і видів;
- найбільш популярні ендемічні і реліктові види флори і фауни;
- унікальні об'єкти неживої природи (геологічні, геоморфологічні, гідрологічні та інші елементи ландшафту);

– екзотичні рослинні угруповання та біоценози в цілому (тропічні або хвойні ліси, непорушені степи, тундра – у різні пори року);

- кар'єри, в яких можна зробити палеонтологічні, ботанічні та інші знахідки для колекції.

Останнім часом, у зв'язку з широким впровадженням міжнародної концепції сталого розвитку, роль екологічно сталого туризму все більше зростає. Найчастіше у спеціальній науковій літературі фігурують 7% (оцінки WTO – 1992 рік, TES – 1998); однак, за іншими оцінками, ця цифра сягає 20-60% (1996). За деякими оцінками щороку у світі кількість екотуристів збільшується на 20% (2001) [6].

Що стосується обсягів попиту на екотуризм у країнах-постачальниках туристів, то виявлено, що найбільший обсяг попиту існує у Північній Америці, за нею йдуть Західна Європа (насамперед Німеччина і Велика Британія) і Австралія/Нова Зеландія.

У деяких країнах велике значення має також попит на екотуризм на внутрішньому ринку (наприклад, Таїланд, Індонезія, Нова Зеландія, США). У середньому близько 48% американських туристів схильні якусь частину своєї відпустки присвятити природно-орієнтованого туризму, наприклад, відвідуванню національних парків (табл. 1).

Таблиця 1

Уподобання американських туристів [1]

Види екотурів	%
Відвідування парків	55,8
Піші походи	55,0
Відвідування особливо охоронюваних територій	47,8
Спостереження за дикими тваринами (не рахуючи бердвотчерів)	45,8
Походи по природних стежках (екостежках)	37,1
Еколого-просвітницькі тури	20,3
Бердвотчинг	19,5
Велосипедні тури	18,7
Риболовля на прісних водоймах	17,9
Дайвінг	14,7
Відвідування водно-болотних угідь	12,0
Походи в гори, скелелазання	11,6
Подорожі на каное і каяках	9,2
Життя на ранчо	4,0
Плавання	3,6
Човнові походи	3,6
"Берегові" тури	3,2
Океанічні тури	2,8
Життя у кемпінгах	2,0
Відвідування природних пам'яток	1,2

Екотуризм в Україні загалом і в Одеській області зокрема широкого розвитку поки що не отримав. В основному в Україні екотуризм позиціонується як науково-пізнавальний вид сільського зеленого туризму, переважно у сільській місцевості, поблизу або у межах територій національних парків, заповідних зон, природних парків.

Суто екологічну спрямованість мають одиниці (табл. 2).

Таблиця 2

Об'єкти сільського туризму з натяками на екологічність [2]

	<i>Назва об'єкту</i>	<i>Види діяльності, заходи, атракції (у транскрипції авторів сайтів сільських садиб)</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Івано-Франківська область		
11.	"Садиба «Там де гори...»"	Походи у гори, (Довбуша комори, Писаний камінь), збір грибів та ягід, спуск по річці Черемош.
22.	"Лісова хата"	Горна річка, гори, ліс, гриби, ягоди, овочі з грядок, Говерла, озеро Лебедин. Світанки у горах, цілюща вода з джерел.
43.	"У Наталії"	Садиба розміщена в унікальній Татарівській ущелині, на березі річки Прут, з чудовими лісними ландшафтами, угіддями для полювання та чистим гірським повітрям і м'яким кліматом. У літній сезон – прогулянки на конях, сходження на найвищі вершини Українських Карпат, збирання грибів. У зимовий період – катання на лижах, прогулянки на конях.
Чернівецька область		
1.	Садиба "Бульбона»"	Тиша, катання на конях, фітотерапія та спання на вуликах.
2.	«Гірська казка»	Край чистого повітря та швидкоплинних річок.
Закарпатська область		
1.	Садиба 703	Дерев'яний коледж с терасою, збудований у карпатському стилі з екологічно чистих матеріалів у мальовничому куточку Карпат, на березі річки Тересви серед лісу. Поруч знаходяться мінеральні джерела . Влітку – збирання грибів та ягід, риболовля, походи в гори, прогулянки на конях.
3.	"Зелена світлиця"	Родовий маєток «Зелена світлиця» – це п'ять будинків-зрубів і хата-мазанка, оформлена в українському народному стилі, біля пасіки – зруб-сіновал. Хуторок знаходиться серед лісу, полів, луків, є глиняна купальня, річка Іченька (приток Удає), поруч – Ічнянський національний природний парк. Екскурсії: Ічнянський національний природний парк (екологічна стежка, червонокнижні рослини і тварини); Тростянецький дендрологічний парк.
4.	«Не межа ...»	Походи у гори, спелеотури, велотури, скалолазні маршрути, пеші прогулянки, збирання чорники і грибів. Взимку – катання на лижах. Поблизу – Карпатській біосферний заповідник, мінеральні термальні ванни.
5.	«Дім біля озера»	Чудове місце у горах, озеро, риболовля, ліс, сад, недалеко – «Долина нарцисів» , оленьча та страусина ферми. Екскурсії: «Синевирське озеро», водоспад «Шипот», сплав на плотах по р.Тиса.
6.	«Олеся»	Подорожі та екскурсії по незайманим закуткам Карпат: полонинам, пляям. На території району знаходиться безліч рельєфно-ландшафтних пам'яток природи: Синевирське озеро, водоспад Шипот, музей лісу і сплаву. Тут розташовані найбільші полонини Карпат: Боржава, Пишконя, Кам'янка, Красна, Кук.
Херсонська область		
1.	«Славутич»	База зеленого екотуризму «Славутич» в екологічно чистих дерев'яних будинках на березі Каховського водосховища. У 60-ти км – біосферний заповідник «Асканія Нова».
2.	«Чумацька криниця»	База розташована у лісі серед кримської сосни. Екскурсії до Олешківської пустелі та урочища «Буркути», організація кейтерінгів на природі; екскурсії до

		заповідника «Буркути».
1	2	3
3.	"Квітуха вишиванка"	Садина у водному лабіринті дає змогу спілкування з незайманою природою Дніпровських заплав, катання на байдарках, споживання екологічно чистих овочів та фруктів. Фотополювання, рибальство, споглядання за птахами.
4.	«Рибальський стан»	Садина – учасник екологічної сертифікації «Зелена Садина». Крім рибалки існує “birdwatching” – спостереження за птахами у дикій природі, а саме в Дніпровських плавнях, де можна побачити велику кількість птахів в усі пори року (чапля біла, сіра, чорна; різновиди качок, безліч перелітних птахів і інших видів).
Миколаївська область		
1.	Гостювий дім "Пеликан"	На Кінбурнській косі у Національному природному парку «Белобережжє Святослава». Це куточок незайманої природи – степ, озера, хвойні ліси з косулями, зайцями, кабанями, вовками, лисами. В акваторії багато мідій. Півострів є місцем гніздування 240 видів перелітних птахів, в тому числі: пеліканів, лебедів, сірих чапель, гусей, фазанів; нараховується майже 400 прісних і солених озер – місць гніздування білої чаплі, лелек. В озера на нерест заходить до 40 видів риб. У степу росте більше 300 видів лікарських рослин. Грибний сезон – з травня по жовтень. Можна збирати білі гриби, маслюки, трюфеля, лисички, підберезовики, зеленушки.
2.	"Вітавка"	На Чорноморській косі між Чорним морем та Березанським і Бейкушським лиманами. Прогулянки на дикі пляжі Кінбурнської і Тендровської кос.
Одеська область		
1.	Міні-готель Куба -Далеко	Екскурсії до м. Вилкове, на "0" км, дельту Дунаю, страусине ранчо. Фотополювання і риболовля: дельта Дунаю, Стенцівські плавні, морське узбережжя, озеро Сасик.
2.	Кемпінг "Еко-Дача"	На Будакській косі. Особливості – піщаний пляж і особлива роза вітрів.
3.	Усадьба «Сафьяни»	На березі р.Турунчук (притока Дністра). Дика природа з заплавними озерами, плавневим лісом, багатою флорою и фауною.
4.	Бессарабське подвір'я	У декількох кілометрах від берега Дунаю, поруч з озерами, неподалік від Ізмаїла. Тут створено жаб'ячу ферму. "Поголів'я" ферми складає близько 3 тисяч особин. Окрім, бессарабської кухні та страв з жаб'ячого м'яса, туристам пропонують відвідати дунайські плавні, місця гніздування птахів і колонії ховрахів.
5.	База відпочинку "Садина на Кодимі"	Активний відпочинок: велопробіг; катер; катамаран; водні лижі; купання у річці; рибалка. Екскурсія: «Дика природа» – спостереження за дикою природою краю (флора та фауна місцевості). Екскурсія проводиться на катері та в пішому порядку.

Одеська область у цьому списку не є виключенням – про екологічний туризм представники туристичної сфери мають приблизне уявлення. Але розвивати саме екологічний, а не тільки сільський (зелений) з елементами екологічного туризму необхідно.

Потрібна розробка регіональної програми розвитку екологічного туризму, яка б об'єднала усі напрямки діяльності і висвітила усі проблеми, які гальмують розвиток у регіоні екологічного туризму.

Серед існуючих об'єктів екотуризму в області можна виділити:

- "0 км" у дельті Дунаю;
- Дунайський біосферний заповідник.

Перспективними можуть стати:

- Нижнєдністровський національний природний парк;
- регіональний ландшафтний парк "Тилігульський";
- регіональний ландшафтний парк "Ізмаїльські острови" і не тільки (табл. 3).

Об'єкти ПЗФ Одеської області (на 01.01.2016р.) [3]

<i>Категорії об'єктів ПЗФ</i>	<i>загальнодержавного значення</i>		<i>місцевого значення</i>	
	<i>кількість</i>	<i>площа, га</i>	<i>кількість</i>	<i>площа, га</i>
Природні заповідники	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	51547,9	-	-
Національні природні парки	2	49176,1	-	-
Регіональні ландшафтні парки	-	-	2	15320
Заказники, усього:	8	11913	31	16440,398
у тому числі:				
ландшафтні	1	8397	22	12480,568
лісові	-	-	1	8,4
ботанічні	4	2550	5	3521,43
загальнозоологічні	2	572	-	-
орнітологічні	1	394	1	390
ентомологічні	-	-	2	40
іхтіологічні	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	-	-
загальногеологічні	-	-	-	-
палеонтологічні	-	-	-	-
карстово-спелеологічні	-	-	-	-
Пам'ятки природи, усього	2	10,17	47	11,1852
у тому числі:				
ботанічні	1	5,5	40	10,2552
зоологічні	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	6	0,63
геологічні	1	4,67	1	0,3
Заповідні урочища	-	-	4	13879
Ботанічні сади	1	16	-	-
Дендрологічні парки	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	49	23	1604,946
Зоологічні парки	1	6,5	-	-
РАЗОМ	16	112718,67	107	47255,5292

Природно-заповідний фонд Одеської області станом на 01.01.2016 має у своєму складі 123 об'єкта, з них 16 об'єктів загальнодержавного значення, та 107 об'єктів – місцевого значення. Загальна площа об'єктів природно – заповідного фонду становить 159974,1992 га. З урахуванням того, що 12 об'єктів загальною площею 9133,25 га знаходяться у складі природно-заповідних територій, фактично займана ПЗФ площа в області становить – 150840,9492 га. Відношення площі ПЗФ до площі Одеської області («показник заповідності») становить 4,5 %.

Проблемою в побудові екомережі Одеської області є надзвичайно висока ступінь господарської освоєності території. Наявний земельний фонд максимально поділений і розпайований за різними землекористувачами, що значно ускладнює розробку екомережі на районних рівнях.

За основними категоріями землекористувачів до складу екомережі включено землі: природно-заповідного фонду, держлісфонду, водного фонду, деградовані сільськогосподарські землі в розрізі адміністративних районів.

Таким чином, природно-заповідний потенціал для подальшого розвитку різних напрямків екологічного туризму в Одеській області є.

Зокрема, і природно-рекреаційний потенціал у регіоні значний. Довжина морських і лиманних узбереж від гирла річки Дунай до Тилігульського лиману сягає 300 км. На території області знаходяться прісноводні (Кагул, Ялпуг, Катлабух) і солоні озера (Сасик, Шагани, Алібей, Бурнас), а також Хаджибейський і Куяльницький лимани, відомі своїми лікувальними грязями.

Водопостачання Одеської області здійснюється як з поверхневих джерел так і за рахунок підземних джерел. У межах області розташовані 1134 малих річок і струмків, 15 прісноводних та морських лиманів (найбільш великі Дністровський, Тилігульський, Хаджибейський, Алібей, Бурнас, Будакський, Куяльницький, Кучурганський), 68 водосховищ, 45 озер, у тому числі 8 Придунайських озер: Ялпуг, Кугурлуй, Катлабух, Китай, Сасик, Кагул, Картал, Саф'яни.

Оцінка екологічних ризиків туристичної діяльності. Екотуризм, з одного боку передбачає дбайливе відношення до природи, а з іншого – можливість туристу перебувати в екологічно чистому середовищі. Поки що Одеська область по багатьох параметрах не відповідає цьому критерію. На території області налічується 212 комплексів каналізаційних очисних споруд загальною проектною потужністю 1557,8 тис.м³/добу, з них 80 – розташовані на базах відпочинку, санаторіях та пансіонатах у рекреаційній зоні Білгород-Дністровського, Овідіопольського, Комінтернівського та Татарбунарського районів [3].

На території Одеської області 119 підприємств скидають стічні води у поверхневі водойми, у тому числі 24 господарства, які здійснюють скид у канали зрошувальних систем. У водопровідній воді періодично виявляється на рівні ГДК залізо, має місце перевищення вмісту хлорорганічних сполук. В періоди паводків і зливових скидів можуть короткочасно зростати показники мутності.

З урахуванням еколого-санітарної класифікації поверхневих вод більшу частину акваторії Одеського регіону влітку можна оцінити як дуже забруднену (74% акваторії), забруднену (21%) та задовільно чисту (5%).

Висновки і пропозиції. Стримуючими чинниками розвитку екологічного туризму в області виступають:

- відсутність належного правового забезпечення розвитку даного виду туризму;
- відсутність механізму раціонального і екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу області для потреб туризму;
- відсутність об'єктів природно-заповідного фонду вищої категорії заповідання, що мінімізує розвиток туризму;
- недостатня кількість розроблених екомаршрутів у межах області.

Одеська область характеризується складним станом техногенно-екологічної безпеки територій: незадовільним є стан малих річок; загострюються проблеми підтоплення населених пунктів і ерозії земель; загрозливого характеру набувають зсувні та абразійні процеси, що руйнують берегову лінію, особливо у прибережній рекреаційній зоні; підвищується рівень забруднення поверхневих і підземних вод; посилюється забруднення вод пестицидами та отрутохімікатами; екологічні ризики посилює наявність складів з вибухонебезпечними речовинами та несанкціонованих звалищ твердих відходів.

Має місце конфлікт інтересів:

- між природоохоронними інтересами і потребами розвитку місцевого господарського комплексу;
- між природоохоронними інтересами і потребами місцевого населення;
- між інтересами туристичного бізнесу і охороною природи.

Як правило, в основі усіх цих суперечностей лежить боротьба між загальнодержавними, регіональними та місцевими інтересами. Ситуацію погіршують недостатня врегульованість земельних відносин щодо національних природних парків та регіональних ландшафтних парків, а також відсутність чіткого розмежування земель державної та комунальної власності.

Для реалізації регіональної екологічної політики можуть використовуватися такі механізми: законодавчо-правовий, управлінський, економічний, технологічний, громадсько-просвітницький.

Законодавчо-правові механізми для розвитку екотуризму:

1. Розробка законодавчої та нормативної бази щодо порядку виявлення, оцінки, інвентаризації ресурсів, придатних для екотуризму, їх паспортизації, реєстрації, визначення правового режиму туристичних ресурсів та маркування ресурсів, їх моніторингу на відповідність нормативним вимогам.

2. Удосконалення механізмів резервування земель під наступне заповідання через внесення змін до Закону України «Про природно-заповідний фонд України». У законодавчому порядку необхідно зафіксувати вимогу щодо відображення меж зарезервованих під наступне заповідання земель в планувально-будівельній та містобудівній документації, що потребуватиме внесення змін до Законів України „Про планування і забудову територій”, „Про Генеральну схему планування території України.

3. Гармонізація вітчизняного законодавства з вимогами ЄС з метою стимулювання механізмів впровадження міжнародних стандартів ISO-9000, ISO-14000 в Україні; застосування заходів щодо удосконалення і спрощення реєстраційних, сертифікаційних і адміністративних процедур стосовно поширення екологічних стандартів; розробка відповідного законодавчо-регулюючого механізму відповідальності щодо процесу впровадження систем екологічного менеджменту в Україні.

4. Необхідність оформлення у законодавчому і нормативно-правовому порядку власності на території та об'єкти природного заповідного фонду України для здійснення в їхніх межах екотуристичної діяльності.

Управлінські механізми:

1. Проведення інвентаризації та паспортизації заповідних та інших територій, ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ з дотриманням норм екологічного законодавства; удосконалювання системи видалення, сортування та переробки сміття.

2. У межах об'єктів природно-заповідного фонду – розробка комплексу різноманітних (у пізнавальному плані) маршрутів та екологічних стежин; у лісництвах та на заповідних територіях – проведення заходів щодо пристосування цих ділянок для туризму та відпочинку.

3. Застосування адміністративних і економічних заходів для скорочення природоємності виробництва: обов'язкова екологічна паспортизація підприємств Одеської області; запровадження регулярної практики екологічного аудиту виробництв та реалізації відповідних програм чистого виробництва в області.

Економічні механізми:

1. Одним з варіантів зменшення екологічного ризику в регіоні є залучення інвестицій в його економіку, частина з яких буде спрямована на екологічні потреби. Для цього необхідне: проведення інвентаризації, створення і оприлюднення реєстру вільних земельних ділянок, створення бази даних незадіяних промислових і торговельних площ місцевих підприємств, які можуть бути продані чи передані в оренду на конкурентних засадах із подальшим формуванням інвестиційних пропозицій для цільових груп інвесторів. Подальше створення «територій пріоритетного інвестиційного розвитку» із спрощеними термінами та процедурами отримання всіх документів дозвільного та погоджувального характеру.

2. Розробка економічного механізму надання платних рекреаційних послуг, встановлення нормативів плати за природні (в тому числі рекреаційні) ресурси, створення госпрозрахункових підрозділів в установах природно-заповідного фонду України.

3. Розвиток екологічно чистого землеробства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочкарьова Т.В. Екотуризм: аналіз існуючого міжнародного досвіду. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infotour.in.ua/bochkareva.htm>

2. Зелений туризм в Україні .– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ua.dorogovkaz.com/stati_zelenyj%20turizm.php

3. Екологічний паспорт Одеської області у 2015 році .– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.menr.gov.ua/docs/protection1/odeska/Odeska_ekopasport_2015.pdf

4. Кравченко Н.О. Напрямки екологізації туристичної індустрії України// Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія "Економіка". – 2005. – Вип.3(31). – С.72–77.

5. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. – Одеса : ОНУ, 2016. — 262 с.;

6. Belisa Amaro. Ecotourism and ethics // Earth Island Journal. Fall 1999 V. 14i3 p.16

REFERENCES

1. Bochkar'ova, T.V. *Ekoturizm: analiz isnujuchoho mizhnarodnoho dosvidu [Ecotourism: An analysis of existing international experience]*. infotour.in.ua/bochkareva.htm Retrieved from: <http://infotour.in.ua/bochkareva.htm> [in Ukrainian].

2. Zeleny turyzm v Ukraini [Green tourism in Ukraine] ua.dorogovkaz.com/stati_zelenyj%20turizm.php Retrieved from: http://ua.dorogovkaz.com/stati_zelenyj%20turizm.php [in Ukrainian].

3. Ekolohichny pasport Odes'koi oblasti u 2015 r. [Ecological passport of Odessa region in 2015] old.menr.gov.ua/docs/protection1/odeska/Odeska_ekopasport_2015.pdf Retrieved from: http://old.menr.gov.ua/docs/protection1/odeska/Odeska_ekopasport_2015.pdf [in Ukrainian].
4. Kravchenko, N.O. (2005) *Napryamky ekolohizatsiyi turystychnoyi industriyi Ukrayiny [Directions of ecologization of tourism industry of Ukraine]*. Visnyk Natsional'noho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannya - Bulletin of the National University of Water Management and Nature Management. 3(31), 72–77 [in Ukrainian].
5. Herasymenko, V.H. (2016) *Otsinka turystychno-rekreatsiynoho potentsialu rehionu [Estimation of tourist and recreational potential of the region]*. Odesa, ONEU, 262 [in Ukrainian].
6. Belisa Amaro (1999) *Ecotourism and ethics*. Earth Island Journal. 143, 16. [in English].